

De fout in kunst & wetenschap

Een wetenschapper, gespecialiseerd in de nanotechnologie, wordt geconfronteerd met het beeldende werk van een kunstenaar, waarbij de parallellen tussen zijn wetenschappelijke werk en het artistieke werk van de ander hem frapperen.

De kunstenaar is al jaren op zoek naar het hoe en waarom van ordening in de chaos, van patronen die overal opduiken. Hij verwerkt ze in zijn oeuvre. Als hij de nano-opname ziet van koolstofatomen, beseft ook hij dat er parallellen zijn tussen dit en zijn werk.

De wetenschapper beslist om de kunstenaar beelden aan te bieden, die hem kan helpen om chaos en ordening beter te interpreteren. De kunstenaar wil "ordenen om de chaos meer beredeneerd te kunnen doorvoeren." De samenwerking tussen wetenschap en kunst, tussen universiteit en hogeschool, tussen EMAT en Sint-Lucas, tussen Staf Van Tendeloo en Dirk Vander Eecken zal leiden tot het eerste doctoraat in de kunsten van de Universiteit Antwerpen.

Met de elektronenmicroscopie maakt het EMAT beelden van de kleinste organismen, die vele miljoenen malen vergroot worden. Een tien miljoen keer vergroot koolstofatoom levert een fantastisch beeld op: een haast oneindige, precieze ordening van stippen, maar op sommige plekken zitten afwijkingen. Naar die fouten is de wetenschap op zoek, want ze reiken nieuwe kennis aan. De kunstenaar beschouwt die afwijking eerder als een vorm van plasticiteit, als een spanning tussen ordening en chaos. Hij wil er nieuwe beelden mee creëren, waarin die spanning zo sterk wordt dat ze de blik vasthoudt. Ze reikt nieuwe schoonheid aan.

Vanuit een luchtballon ziet het land, door mensenhanden bewerkt, eruit als een patroon. Vanuit het raam van het atelier ziet de kunstenaar een geploegde akker als een spel van convergerende lijnen. Als hij midden op het land of de akker staat verliest hij het overzicht: er zijn geen rasters en patronen meer, alleen vormeloosheid en chaos. Dank zij de wetenschap kan de kunstenaar nu nog een dimensie verder: het patroon ontdekken in alles wat voor het blote oog onzichtbaar is.

De kunstenaar kan nu vrijelijk interpreteren, van macro naar micro, van de verticale blik naar de virtuele blik, van grafiek naar schilderij (zonder schilder te zijn), van toeval naar manipulatie. En zoals het een goede kunstenaar betaamt, legt hij zichzelf een onmogelijke opdracht op. "Ik ben vooral bezig met het vinden van een antwoord op de vraag: kan een wetenschappelijk beeld uiteindelijk op zichzelf staan, als volwaardig kunstwerk? Kan een wetenschapper dus, zonder tussenkomst van de kunstenaar, uiteindelijk een kunstwerk maken?" Vandaag maakt de wetenschap zichtbaar wat al miljarden jaren onzichtbaar aanwezig was. De weg van de eerste loep naar de elektronenmicroscopie is fascinerend, maar traceerbaar.

De kunst maakt iets zichtbaar via een formele code. De kunst van vandaag kan niet bestaan zonder de kunst van gisteren. Dirk Vander Eeckens oeuvre kan niet bestaan

zonder Seurat, Mondriaan en anderen. Maar er is ook de persoonlijke evolutie. Van bestaande iconen, beelden en kaarten die hij als achtergrond in zijn vroegere werk gebruikte, over het landschap van Watervliet dat een scharniermoment zou blijken, naar rasters en patronen die telkens nieuwe, almaar meer abstraherende beelden opleverden, maar waarin toch nog een geladenheid zit. Vander Eecken verkeert nu in de fase dat hij die geladenheid wil uitschakelen. "Als je de geladenheid kan weglaten creëer je onwaarschijnlijk veel mogelijkheden om anders te gaan werken." Heft die kunstenaar hier zichzelf niet op? Blijft alleen de wetenschapper overeind? Of kan de een niet zonder de ander, omdat de inzichten telkens vanuit een nieuwe, onvoorspelbare en verrassende hoek komen?

Dit wordt geen doctoraat over de kunsten, maar een doctoraat IN de kunsten. De kunstenaar wil geen illustrator zijn van de wetenschap, de context en de intimiteit van het atelier blijven behouden. En dit doctoraat zal ook de perfectie vermijden: zoals in elk moslimgebouw door de architect bewust een kleine fout ingebouwd wordt, omdat alleen Allah perfect mag zijn, zo zal ook hier de fout gekoesterd worden. Want zonder de fout zal er geen wetenschap en geen kunst meer zijn.

Marc Ruyters